

Niekas taip seksualiai negundo, kaip valdžia.

HENRIS KISINDŽERIS

Žmonės sako – blogai, kad aš esu komunistas. Tačiau argi tai mano kaltė, kad mano širdis kairėje pusėje, o mano kraujas raudonas?

ERNESTAS ČE GEVARA

*Komunistai kariauja begalinį karą prieš civilizaciją,
siekdami sunaikinti visas valdžios institucijas, visas
vyriausybes, visas pasaulio valstybes.*

*Jie siekia sukurti tarptautinę elgetų, nusikaltėlių, vidutinybių,
maištininkų, ligonių ir kvailių sąjungą, kuri apimtų visą pasaulį.*

VINSTONAS ČERČILIS

PROLOGAS

Karišku žingsniu tarsi sulėtintame filme, tačiau kartu ryžtingai ir užtikrintai vadas Kamilas Sjenfuegas artėjo tiesiai į jį. Fone plytėjo Siera Maestros kalnų masyvas. Iš pradžių Kamilas atrodė tarsi blyškus vos įžiūrimas šešėlis horizonte, tačiau jo figūra netrukus išsikristalizavo iš rūką primenančios auksinės šviesos tiesiai nustebusiam Ernestui Če Gevarai prieš akis. Kamilas vilkėjo Fidelio kovotojų alyvuogių žalios spalvos uniforma. Viena ranka prilaikė šautuvo diržą, einantį jam per petį. Šis aukštas dailiai nuaugęs kubietis vešlia garbanota barzda ir plačiakrašte skrybėle jau seniai buvo tapęs gausybės paprastų žmonių apie jį pasakojamų istorijų personažu. Jis buvo jų vadas. Jų didvyris. Svajojo tapti dailininku ir buvo įstojęs į Nacionalinę San Alechandro dailės mokyklą. Kamilui sekėsi puikiai, tačiau po pirmo kurso dailininko teptuką ir skulptoriaus kaltą teko iškeisti į šautuvą ir kubietišką mačetę. Jaunam siuvėjo sūnui ne užteko pinigų susimokėti už mokslus.

– Neseniai sapnavau tave, Kamilai, – pasakė Če, – vilkėjai taip, kaip dabar. Tu skridai lėktuvu ir jis nukrito į jūrą. Fidelis dar liepė man sakyti atsisveikinimo kalbą. Tačiau dabar suvokiu – tai tebuvo košmaras. Negaliu apsaityti, kaip džiaugiuosi tave matydamas.

– Gražiai tu kalbėjai, – atsakė Kamilas.

– O aš labai apgailestavau, kad tu būsi vienas iš tūkstančių žuvusių beribėje jūroje. Ketinau pasakyti: Kamilai, tu nenusipelnei likti be kapo ir be kryžiaus... Fideliui mano kalba patiko. – Na, kryžių tu man dar pastatysi, pats jų išmeik. Tik kuo giliau smeik – į pačią širdį – kad pajusčiau, – atsakė Kamilas.

– Milžinas mane išsiunčia Skiria karininku auklėtoju. Mužu su tavim ir vėl kurį laiką negalėsime būti drauge, – liūdnai pasakė Če.

– Neimk į galvą, – atsakė Kamilas. – Niekas negali išardyti mūsų draugystės – nei pareigos, nei atstumai. Visada buvau ir liksiu tavo amžinas draugas.

Po šių žodžių Kamilo figūra pamažu ėmė blankti, ir ją pasiglemžė tirštas Siera Maestros kalnų rūkas...

Nubudęs Če pramerkė akis ir pasijuto aklinoje pulsuojančioje tamsoje. Kiek jau dienų jis uždarytas čia, La Higeroje. Surištomis rankomis. Beveik be maisto ir vandens. Jau buvo pradėjęs prarasti laiko nuovoką.

Durys prasivėrė ir jį apakino šviesus skaisčiai žilpinantis įėjimo stačiakampis.

I SKYRIUS. Chulija Kortés

1967-ieji Chulijai Kortés buvo lemtingi. Jai neseniai suėjo devyniolika ir ji gavo trokštamą mokytojos darbą La Higeroje, į kurią atvyko iš Bolivijos sostinės La Paso.

La Higerą buvo nuošali vietovė Bolivijos pietvakariuose, šiltas ir drėgnas slėnis, iš visų pusių apsuptas miškingų vietų, brūzgynų ir kalnų.

Iš pradžių pratusiai prie Bolivijos sostinės platybių ir erdvių, Chulijai čia trūko kalnuose plytinčių tyro ledinio vandens ežerų, kuriuose simetriškai atsispindėdavo dangus, debesys ir kalnai... Trūko gausybės galingų šniokščiančių krioklių, lygiai taip pat, kaip ir tų mažų kriokliukų, kurie kai kur kalnuose galinga jėga putodami sruvo žemyn, sakytum, nuo kiekvienos viršūnės ir kuriais ji taip mėgdavo grožėtis, dar gyvendama La Pase...

Kad Chulija galėtų pasiekti savo būsimosios mokyklos pastatą, jai reikėjo pereiti nedidelį sraunų gurgantį

upelį, kurį, kaip vėliau sužinojo, maitino kalnų ežerų vanduo. Šį kartą upeliukas buvo nusekęs. Tad Chulija lengvai ir grakščiai nedideliais akmenukais tuoj pat nustraksėjo į kitą krantą. Nesuspėjo nė sušlapti batelių. Užtat spėjo pasigrožėti įvairiaspalviais akmenėliais upelio dugne, gamtos valia susidėsčiusiais į spalvingą mozaiką.

Įžengusią į savo būsimą klasę, Chuliją pasitiko tamsa. Tai sudarė didžiulį kontrastą lauke kaitriai šviečiančiai saulei. Jaunoji mokytoja išsyk suvokė, kad taip tamsu dėl uždarytų langinių. Jos vėrėsi girgždėdamos ir sunkiai. Atrodo, pastatas ilgai nebuvo naudojamas. Chulija ir spėjo, kad jis gali būti apleistas, nesutvarkytas.

Vis dėlto, mokytojai atvykus, visa netruko pasikeisti. Chulija sutvarkė ir išvalė klasę, rūpestingai užpildė lentynas savo atsivežtomis knygomis.

– Mokytoja, kai tik jūs čia atvažiavot, atrodo, tarsi visas namas ėmė šypsotis, – kartą pasakė viena iš jos mokių.

Mergaitės netrukus sugalvojo žaidimą.

– Tai sutrukę mano mamos karoliai, – kartą pasakė viena mokinė, – seniai norėjome jums parodyti. Žaidžiame per pertraukas. Laimi ta, kuri surenka daugiausia karoliukų.

Mergaitė parodė Chulijai pilną skreitą prisirinkusi įvairiaspalvių stiklo karoliukų. Saulės šviesoje jie mainėsi įvairiomis vaivorykštės spalvomis tarsi gausybė

mažyčių prizmių. Ir Chulija iškart sumetė, kad visa tai puiki pradžia gamtos pažinimo pamokai.

Tokie buvo jos, kaip mokytojos, pirmieji žingsniai La Higeroje.

– Mokytoja, gal pakabinkim juos ant langų, prie užuolaidų, – Chulijai baigus pasakoti apie šviesos spektrą, tada dar pasiūlė viena mergaitė.

Visa klasė netrukus nušvito įvairiaspalviais saulės zuikučiais...

* * *

1967-aisiais Boliviją valdė generolas Rene Emilijus Barientosas Ortunjas, septintojo dešimtmečio pradžioje įvykdęs karinį perversmą, nuvertęs anuometinį Bolivijos prezidentą Viktorą Pas Estensorą ir įvedęs karinę diktatūrą. Iš pradžių šalyje Rene Barientosas dalijosi prezidento pareigas su savo ilgamečiu draugu, padėjusiu jam įvykdyti karinį perversmą, generolu Alfredu Ovandu Kandija. Kiek vėliau Rene Barientosas pasirūpino sukurti ir įteisinti naują šalies Konstituciją, kuriai pats ir prisiekė, tapdamas vieninteliu oficialiu Bolivijos prezidentu. Savo draugą generolą Alfredą Ovandą jis paskyrė gynybos ministru.

Vis dėlto giedro ir skvarbaus žvilgsnio, taisyklingų veido bruožų, dailaus stoto Rene Barientosas netruko užkariauti daugelio Bolivijos žmonių širdis. JAV parama

ir finansavimas padėjo generolui ir naujam šalies prezidentui mažinti skurdą, atskirtį tarp vargšų ir turtuolių. O ir pats Rene Barientosas visada pabrėždavo kovosias už paprastą žmogų ir jo teises.

– Aš noriu būti visų žmonių prezidentas, – mėgdavo sakyti jis.

Generolas Rene buvo išskirtinė asmenybė. Jo asmenyje savotiškai derėjo kariška drąsa, ryžtas ir vyriškumas bei įgimta elegancija, aristokratiškumas ir inteligencija.

Prezidentas lygiai taip pat elegantiškai atrodydavo tiek su ordiniais ir akselbantaiš išpuošta paradine uniforma, tiek su madingu griežto kirpimo kostiumu, dažnai perjuostu trispalve Bolivijos vėliavos juosta ir prezidento grandine ant krūtinės. „Laimėje ir nelaimėje vienodai drąsus“, – sakydavo apie jį žmonės. „Žmonių Generolas“, – taip pat sakydavo jie. Apie Rene Barientosą tokiu pavadinimu išleista net šlovinamojo pobūdžio prezidento biografija. Gimęs nedideliame Bolivijos ir Čilės pasienio miestelyje Taratoje, Kočabambos regione, laisvai kalbantis keturiomis kalbomis, kompanijos siela, Rene Barientosas įvairiomis progomis rodydavosi per televiziją, kurios vienas svarbiausių įkūrėjų Bolivijoje jis pats ir buvo. Ypač įspūdingos prezidentūroje būdavo Kalėdų ir Naujųjų metų iškilmės su lubas remiančia didžiule Kalėdų egle ir šalia jos jaukiai įsitaisiusia visa gausia prezidento šeima – visada madinga ir elegantiška žmona Rozmari Galindo ir keturiais vaikais. Šia proga,

kaip ir daugeliu kitų, prezidentas savo rezidencijoje mėgdavo rengti šokius. Nors į žmones dažnai kreipdavosi, pasipuošęs šventadienio kostiumu, šokio sukuryje jis vėlgi pasirodydavo tradicine generolo uniforma. Šokdavo jis gražiai, nors griežta jo valstybės pareigūno padėtis, tarytum ir ta pati karinė uniforma, kažkuo varžydavo jį. Taip dažnai šoka karininkai, sakytum, įpareigoti savo visuomeninės padėties, karinio munduro ir laipsnio.

Puikus jojikas, JAV aviacijos generolas, Rene Emilijus Barientosas daugeliui boliviečių buvo drąsos ir vyriškumo pavyzdys. „Lėktuvų pilotai niekada nemiršta – jie tiktai skrenda dar aukščiau“, – mėgdavo sakyti Bolivijos diktatorius.

Generolu Rene ypač žavėdavosi dailiosios lyties atstovės. O ir pats Rene garsėjo tuo, kad dažniausiai nelikdavo abejingas savo aplinkos moterų žavesiui.

Chulija prisiminė, kaip dar paauglystėje savo nekaltose mergaitiškos svajonės ji trokšte trokšdavo susitikti su prezidentu. Ak! Kad taip bent kartą pasisukus su generolu Rene ant prezidentūros šokių salės parketo!

Dar daugiau – matydama puikiai treniruotą generolo kūną, kad ir slepiamą puošnios paradinės uniformos, Chulija savo vaizduotėje dažnai imdavo nurenginėti Rene Barientosą, kol jis likdavo visiškai nuogas. Šis naivus vaikiškas mergaitės vaizduotės paauglystės laikų žaidimas savotiškai erotizudavo ją. Vėliau, pasikalbėjusi su kitomis mergaitėmis, netruko sužinoti, kad šitaip

mintyse nurenginédavo generolą toli gražu ne ji viena. O Bolivijos spauda tik dar labiau kaitindavo svajoklių paauglių kraują, tai viename, tai kitame laikraštyje išspausdindama pusnuogio Rene jaunystės nuotraukas. Tai jis apsinuoginęs iki pusės šukuoja žirgą, tai vienomis glaudėmis atlieka sudėtingas akrobatines figūras ant lygiagrečių...

Be abejo, tikrai ne visi šitaip žavėjosi Bolivijos prezidentu. Per savo ne itin ilgą gyvenimą Rene Barientosui teko patirti gausybę pasikėsinimų. Beveik visais atvejais, apie kuriuos būdavo leista pranešti Bolivijos žmonėms, žiniasklaida atsipirkdavo žaismingai lengvabūdiškais sakiniais, tokiais kaip: „Bet mūsų prezidentas sėkmingai atsišaudė“...

* * *

Popiečio valandomis, dažnai jau pamokoms pasibaigus, Chulija mėgdavo viena ilgesniam laikui pasilikti mokykloje. Sustoti klasės vidury. Nužvelgti tuščius nurimusius suolus. Įsiklausyti į tylą. Leistis nuo galvos iki kojų apgaubiamai įvairiaspalvių saulės zuikučių žaismo.

Tokios, sakytum, dvasinio intymumo valandos teikė jaunai mokytojai ramybės ir savotiškos dvasinės nepriklausomybės jausmą. Chulija jautė, kad jos priklauso tik jai vienai. Buvo laiminga. Tokiomis valandomis jaunajai mokytojai prieš akis dažnai iškildavo jos gimtasis miestas – Bolivijos sostinė La Pasas su gausybe šviesių

vaikystės ir paauglystės prisiminimų. Į atmintį buvo įsirežusi viena Bolivijos kalnų vietovė, kurios Chulija niekada nepamirš...

* * *

Dar gyvendama gimtajame La Pasa, Chulija dažnai mėgdavo pakilti į tą pačią vietą Bolivijos kalnuose, žmonių nuo seno vadinama Dvasių vartais. Žmonės kalbėjo, kad tam tikrą valandą ir tam tikru metu ten tarsi išstipsta riba tarp gyvųjų ir mirusiųjų pasaulių ir galima patekti į kitą Visatos dimensiją.

Kas pažįsta La Pasa, žino, kokia graži, įvairi ir spalvinga ši aukščiausiai virš jūros lygio įsikūrusi pasaulio sostinė. Kone kiekvienas kalnas turi savo ledinio šaltumo ir krištolo tyrumo šaltinį arba net sraunų putojantį krioklį, galinga jėga nuo pačios viršūnės šniokščiantį žemyn. O giliuose kalnų plyšiuose ir įdubose plyti skaidrūs skaisčiai mėlyni nuo juose atsispindinčio dangaus ežerai, lediniu vandenių stingdantys kiekviena, kuris tik bandytų į šį panirti.

Chulija, nors turėjo savo labiausiai pamėgtą ežerą, ypač retai išdrįsdavo į jį panirti visa iki kaklo. Ypač jai to prireikdavo tada, kai jausdavosi sunerimusi, nusiminusi, fiziškai ir dvasiškai pažeidžiama. Kai nuo ledinio vandens kūnas imdavo degti lyg ugnyje, ji sakydavo sau, kad yra laiminga, jog pagaliau gali justis bent jau tai... Stingdantis ledinis ežero šaltis ramindavo, padėdavo

susikaupti, atgauti dvasios pusiausvyrą. Tą ežerą ji nuo seno jau laikė tarsi savu. Prie jo lankydavosi dažniausiai. Jis plytėjo prie pat gilaus kalnų plyšio – vadinamosios Dvasių vartų ribos. Štai ir dabar Chulija, kadaise praminta Fuksijų senjoritos vardu, kaip tik ir kopė ten, rankoje, kaip kadaise vaikystėje, suspaudusi švelnų violetiškai rausvą didžiulės fuksijos žiedą. Jauna mergina fuksijos spalvų drabužiais sustojo prie kristolu raibuliuojančio mėlyno vandens ploto, toli tarsi jūra besiribojančio su horizontu, ir, nuleidusi akis žemyn, atidžiai nužvelgė savo impresionistiškai raibuliuojantį rausvai violetišką atspindį jame. Didžiuliame ežere taip pat beveik geometriškai tiksliai galėjai matyti atvirkštinį skaisčiai mėlyno dangaus su baltais pūkuotais debesimis atspindį. Simetrijos Chulija nemėgo, tačiau atspindžius dievino. Sodrus mėlis, skaičius švytintis debesų baltumas, sidabrinųjų bangelių spindėjimas, Chulijos fuksijų spalvos apdarai susiliejo į vieną galingą tarsi kalnų krioklys spalvų siautulį. Dar prisidėjo ir ežere žydinčių neįtikėtino dydžio bei grožio lelijų žiedų rausvumas ir žalia jų lapų spalva. Šios rūšies vandens lelijos, didžiausios visoje Bolivijoje, dėl savo išpūdingos išvaizdos pramintos *Victoria Boliviana* – Bolivijos karaliene. Toks didžiulis žiedas be vargo būtų galėjęs išlaikyti netgi suaugusią iguaną.

Chulijai pasirodė, kad ji ne ant kranto, o ir vėl stingdančiame ledinio ežero vandenyje, nuostabių lelijų žiedų ir didžiulių lapų apgaubta, nuoga ir tyra savo skaisčia spindinčia oda beveik nesiskirianti nuo lelijų žiedų.

Sidabro bangelių vos linguojama ramiai išsitiesusi vandens paviršiuje. Dar daugiau – vanduo, kalnai, žiedai, dangus – visi aplinkui tvyrantys kvapai ir spalvos susiliejo su jos kūnu, smelkte persmelkė ją. Visa tai buvo ji, Chulija, tartum ištirpusi gamtos didybėje. Ji ir kalnai dabar buvo viena... O ledinis stingdantis šaltis kraujagyslėmis pasklido po visą kūną ir dabar nekantriai dilgsėdamas pulsavo venose. Chulija gerai suvokė, kas tuojau pat atsitiks. Tą stebuklingą išskirtinio impresionistinio virpėjimo ir mirgėjimo akimirka iš už uolos, netoli Dvasių plyšio tiesiai prieš jos akis išėjo Manuelis ir lengvai tarsi sulėtintame filme ėmė artėti į ją. Chulija dar stipriau suspaudė delne fuksijos žiedą, o jos buvęs mokytojas jau stovėjo visai prie pat jos. Jų akys susitiko ir dabar abu žvelgė vienas į kitą. Chulija suvokė klydusi, kad kalnai, ežeras, dangus ir lelijos, sidabriniai kriokliai vis dėlto buvo ne ji. Ne. Visa tai buvo pats Manuelis. Ji juto visur ištirpusią jo dvasią, kuri prieš jos akis ką tik iškilo fantominiu žmogaus pavidalu.

Manuelis atgniaužė jos delną, kaip tada, vaikystėje, kai jiedu pirmą kartą susitiko mokykloje ir kai ji taip skaudžiai pravirko dėl rankoje netyčia sumaigyto fuksijos žiedo.

– Kas gi dabar? – tarsi nustebęs paklausė.

– Ką man daryti? Jūs negalėsite manęs užtarti mokytojų asociacijoje, kaip žadėjot. Laikysiu egzaminus, bet tikrai nežinau, ar esu pakankamai pasirengusi.

– Kodėl manai, kad negalėsiu tavęs užtarti?

– Betgi jūs miręs...

Manuelis tarsi nekreipė dėmesio į jos žodžius.

– Būtinai laikyk juos. Viskas bus gerai. Mokytojausi. Mudu juk susitarėm.

Chulija sustingo, dar stipriau ledinio ežero šalčio persmelkta. Jai pasirodė, kad ji virto kone ledine statula. Juk ne taip lengva grįžti plonyte riba, parvedančia iš dvasių pasaulio. Chulija pasijuto stipriai užsimerkusi stovinti ant uolėto ežero kranto. Jokiu būdu ne nuoga, o savo fuksijų spalvos apdarais, kuriais vilkėdama čia ir buvo atėjusi. Rankoje ji konvulsyviai tebegniaužė aplamdytą fuksijos žiedą.

Atsimerkė, stipriai įtraukė į plaučius tyro kalnų oro ir liūdnai atsiduso:

– O Manueli!

Manuelis buvo jos pirmasis mokytojas ir paskatinęs mergaitę siekti mokytojos karjeros. Nuo to pirmo karto mokykloje, kai Manuelis guodė verkiančią mažutę Chuliją dėl sumaigyto gėlės žiedo, jiedu taip susidraugavo, kad Chulija suvokė nenorinti būti daugiau niekuo kitu, kaip tik mokytoja. Ne kartą prasitarė ir Manueliui apie savo svajonę. O šis iš tiesų netruko įžiūrėti jos pedagoginį talentą. Leido naudotis savo paties biblioteka ir pasirinkti kokių tik nori knygų. Kai Chulija dar labiau ūgtelėjo ir tapo visiškai aišku, kad ruošiasi tapti mokytoja, Manuelis pažadėjo ją užtarti per būsimus egzaminus ir netgi nusprendė jai kuriam laikui perleisti keletą savo pamokų, kad mergina galėtų pasipraktikuoti.